

Amb bones paraules

Els noms de la grip

Text: **Gabriel Bibiloni**
http://bibiloni.cat

Tractarem avui del nom d'una malaltia de la qual, lamentablement, es parla molt aquests dies. Les llengües europees tenen dues paraules per a aquest mal: la que prové del mot francès *grippe* i la que prové del mot italià *influenza*. La més antiga de les dues, en sentit mèdic, és *influenza*, documentada en italià en el segle XIV, presa del llatí *influentia* i que recorda la creença de la influència dels astres sobre la salut i la malaltia. Una creença que també es manifesta entre els catalans, i així Coromines ens mostra un document de 1375 que parla d'una persona "malauta de la influència", tot i que no sabem exactament quina mena de malalties eren aquestes

influències medievals.

Les dues paraules s'escampen per les llengües europees en temps moderns, normalment arran de grans epidèmies. La paraula italiana *influenza* va passar a l'anglès a mitjan segle XVIII (primera documentació, 1743; reduïda a *flu* en el segle XIX) i poc després al francès, amb motiu d'una gran epidèmia apareguda a Itàlia (primera documentació, 1782), si bé en francès va conviure amb *grippe*, que és la paraula que allà va triomfar. *Influenza* també va ser adoptada en alemany, danès, noruec, suec, finès, hongarès, etc.

Grippe és una paraula francesa medieval d'origen controvertit (s'ha considerat de verbal de *gripper*, manllevada al fràncic, al rus, al suís alemany, etc.). En el sentit mèdic comença a usar-se a mitjan segle XVIII i ràpidament es va escampar a un bon grapat de llengües. Es troba usada en anglès durant la segona meitat del XVIII, tot i que en aquesta llengua es va imposar l'italianisme *influenza*, com

hem dit. També existeix *Grippe* en alemany, si bé hi predomina *Influenza*. El mot francès ha estat adoptat per l'espanyol i el portuguès (*gripe*), l'occità (*gripa*), el romanès (*gripă*), el neerlandès (*griep*), el polonès (*grypa*), el croat (*gripa*), el turc (*grip*), l'esperanto (*gripo*), etc.

Tant en espanyol com en català les dues paraules són usades en els segles XIX i XX, però s'acabà imposant el gal·licisme. En català aquest fet és condicionat pel que feia l'espanyol. En un principi, en les dues llengües alternen, a més, la grafia purament francesa *grippe* i l'adaptada (*gripe* en espanyol i *grip* en català). A principi del segle XX també es deia, més aviat popularment, *dengue*, paraula presa del castellà *dengue*, també d'origen controvertit, però en rigor el *dengue* és una altra malaltia. El 1900 *La Veu de Mallorca* parlava de "la grippe, equivocadament anomenada *dengue*".

En català s'imposà *grip*, una mala adaptació -o una adaptació

mediatitzada per l'espanyol- del mot francès. Una bona adaptació hauria estat *gripa*, atès que la *-e* del mot originari és una marca morfològica de femení, que en català ha de ser *-a*. Els catalans del Nord, que saben francès i perceben correctament la *-e* final, diuen *gripa*, com els occitans, igual que diuen *crepa* i no *crep* (del francès *crêpe*). Haurem de dedicar un article a l'adaptació dels gal·licismes al català. Es tracta, doncs, d'un mot originalment femení, i així ha estat tractat sempre majoritàriament en la llengua escrita i culta. Però la seva forma, acabada en consonant, fa que hagi estat concebuda com a masculina en la llengua popular d'algunes àrees, com Mallorca. Pel que fa a l'altra paraula, la italiana, ja he dit que també havia estat usada, igual que feia l'espanyol. "La grippe o influenza" llegim a *La Veu de Mallorca* el 1900. Per això Pompeu Fabra la inclou com a mot secundari -amb la forma *influença*- primer al Diccionari Ortogràfic de 1917 i després al Diccionari

General de 1932. De poc serveix, però, perquè no l'usa ningú.

Les diverses formes i episodis de grip tenen denominacions "populars" referides sovint a l'origen, com *grip russa* (1889) o *grip asiàtica* (1957). De vegades reben noms inexactes, com la de 1918, que arreu del món es digué *grip espanyola*. La passa actual va dir-se en un principi *grip porcina*, una denominació rebutjada ràpidament pels polítics amb la intenció de preservar els interessos de la indústria càrnica del porc. Els mateixos polítics improvisaren el nom de *grip nova*, terme només usat, de fet, al sud dels Pirineus que per la seva naturalesa absurda va durar un o uns quants dies, segons els mitjans. Ara els qui no continuen amb *grip porcina* (la premsa en anglès i en alemany continuen parlant de *swine flu* i *Schweinegrippe*) en diuen *grip A*, a partir del nom científic que fa servir l'OMS. Però de grip A n'hi ha moltes, com la de 1918, que és del mateix tipus que l'actual: A(NIH1).

L'OPINIÓ DE L'ESPIRA

Amb un indubtable aire de vencedor

Bartomeu Fiol

Sempre he cregut que tot crític-inclosos els suplents, com un servidor- s'ha de centrar més en l'obra d'art que no en l'artista que l'ha realitzada, si vol provar de contribuir-ne realment a la difusió. Però en aquest cas concret, cercant un títol adequat, no he estat capaç de defugir l'impacte d'un vers de l'autor de *Do not go gentle into that good night*, que tornarà a sortir en aquest petit comentari. Es tracta del vers "You my friend there with a winning air", que esper que l'al·ludit no es prengui a mal.

Cilici, de Jaume C. Pons Alorda, que ha obtingut el Premi Ciutat de Palma Joan Alcover de Poesia, atorgat per un jurat format per Miquel Bezares, Manel Marí, Teresa Pasqual, Josep Piera i Carme Riera, és un llibre de veres notable que ve a enriquir força la tradició de l'exercici de la parenta pobra en aquest regne de Cavorques. "És estrany: la poesia continua desesperadament viva en un món on ningú és capaç d'escoltar", comença afirmant Felip De-

"After the first death there is no other", el també famós vers de Dylan Thomas, podria haver estat el lema del colpidor text inicial de Cilici

maldé en el seu pròleg, segurament el més extraordinari des del de Bernat Vidal i Tomàs a *Entre el coral i l'espiga*, de Blai Bonet, i del de Salvador Espriu a *Obra poètica, de Bartomeu Rosselló-Pòrcel*. "Hi ha milions de paraules circulant pels telèfons mòbils i la xarxa d'internet, però la comunicació desapareix a mesura que les paraules engreixen i es tornen insípides".

"After the first death there is no other", el també famós vers de Dylan Thomas, podria haver estat el lema o la divisa del colpidor text inicial de Cilici: "No t'esforcis / amb aquest patètic joc literari / que estàs fent, amb

aquest inútil / diàleg amb els morts...". Certament, una de les virtuts d'aquest poemari més fàcilment comprovables és la brevetat dels textos i la consistència dels seus versos. Pons Alorda fa versos de bon de ver, pugnaços i punyents. Com "Hauríem de recordar que / tota norma és inexacta". O "La rosa / és el / prostíbul / dels / insectes". O "Sap el ferro / la seva capacitat / de matar?". I té el gran avantatge de sentir-se acompanyat no sols pel mestratge d'Àngel Terrón, d'Andreu Cloquell, d'Andreu Vidal -als quals el llibre va dedicat- i d'altres, ans de comptar també amb tot un grup d'amics i companys de lectures i escriptura que li fan costat. En aquest aspecte, no té res de poeta romàntic i isolat. Va ben acompanyat. No sembla haver passat per la inseguretat de cap adolescència. El seu discurs, els resultats llampants de la seva escriptura, fan sospitar al lector que ha botat directament de la infància a la maduresa. I ni la mateixa mort ha de causar-li

cap trastorn, com ens explica en el poema Novembre: "Una soga de pastilles blanques beneirà la tendra / ineptitud del meu cor davant la / inexperiència de morir. I serà sense / cap forma de dolor, ni d'ordre, perquè / tots els morts sempre s'enamoren de la terra".

Felip Demaldé assenyala també en el seu esmentat pròleg, que curiosament titula *Un mur de paraules*: "En Jaume C. Pons Alorda escriu obsessionat per les màquines de la carn i la puixança seminal". N'és un exemple perfecte el fragment final següent: "Els teus vuit braços / masturben, de cop, els meus vuit membres / mentre el meu cap / rodola vers la llum / tremolant de plaer", que sembla

descriure una peculiar orgia amb una deessa hindú. Tampoc no vull deixar d'esmentar l'encertat comentari que fa Emili Sánchez-Rubio en el seu epíleg: "Pons estima a través de les paraules, i com arbres que ja no existeixen, però que han deixat gravat el seu reflex en l'aigua, mira, empatitza i interroga Vidal i Cloquell, i es fa servir d'Àngel Terrón com a guardià del bosc druídic, jardiner alquímic que li ha transmès de viva veu vivències i paraules dels dos poetes anteriors". Tanmateix, el poeta també ens deixa dit: "Sols morint ens salvem de la vida, / per això s'han de menysprear les voluntats dèbils". La meua opinió és que no s'ha de menysprear res.